

дарського наукового комітету України (СГНКУ, з 18.04.1922 — голова: член секції сільськогосподарської освіти та популяризації, жовтень 1923—жовтень 1927), і, майже водночас — редактором Українського сільськогосподарського термінологічного словника в Ін-ті української наукової мови ВУАН (початок 1925—березень 1928).

6.03.1928 заарештований ОДПУ та за вироком ОСО на 3 роки був обмежений в місці проживання. Місцем свого перебування обрав Квирськ. Вдруге заарештований 2.03.1930 в справі СВУ і засланий на 3 роки до концтаборів ОДПУ (ст. Пінюг, м. Сольвицегодськ, м. Усть-Вим.). У 1935—38 проживав з родиною в Московській області, працював за спеціальністю. З 29.01.1938 по 22.02.1940 знову знаходився під арештом: в цей період трагічно загинула його дружина.

Під час Другої світової війни — член Укр. Національної ради і керівник відділу земельних справ в Києві (з жовтня 1941). У листопаді цього ж року створив Бюро Всеукраїнського т-ва «Сільський господар». 25.09.1942 гестапо заарештувало й стратило його дочку Ларису в м. Корці на Волині як зв'язківця похідної групи ОУН. У вересні 1943 виїхав з родиною до Львова, де працював директором Стрийського окружного Т-ва «Сільський господар». За пропозицією одного із керівників ОУН Мирослава Прокопа написав проекти «Платформи» та «Універсалів» майбутньої об'єднаної організації Укр. Головної Визвольної Ради (УГВР). У націо-

нально-визвольному русі мав псевдоніми: Гірняк, Марко Горянський, Псельський. 15.06.1944 обраний президентом УГВР. Під час переходу лінії фронту поблизу с. Орлів біля Дрогобича був поранений. 12.09.1944 — заарештований НКВС. Відбував 25-річне покарання (з 22.08.1948) в Владимирській політичній в'язниці, де й помер. Реабілітований 1994.

Лит.: Вісник сільськогосподарської науки. — 1923. — № 3–4. С. 152; № 5–7. — С. 219–220; № 8–12. — С. 308; 1924. — Т. 3. — № 7–9, С. 76–77; Вісник Інституту української наукової мови. К., 1930. — Вип. 2; Українська Головна визвольна Рада // Літопис УПА. — Т. 8; Кривуцький Іван. Зустріч із президентом УГВР (вживок із спогадів). // Шлях перемоги. — 1994. — 2 лип.: Содоль Петро. Українська Повстанча Армія: Ловітник. — Нью-Йорк, 1984; Шаповал Ю. Забутий президент // Т. — Літ Україна. — 1996. — 22 серп.: Н. Осьмак. Біографія К. Осьмака. — Літопис УПА.

О. С. Лук'янчик

ПОТІЙ (Поцей, Пошій) Іпатій (світське ім'я — Адам Львович; 12.08.1541, с. Рожанці на Берестейщині—18.07.1613, м. Володимир-Волинський) — теолог, філософ, церковний діяч, полеміст.

Народився в православній шляхетській родині. Батько — Лев, був підскарбієм та писарем в польського короля Сигізмунда І. Початковий освіту здобув в Віленській кальвіністській школі, пізніше навчався в Ягеллонському університеті. Був одру-

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА

жений з дочкою волинського князя Ф. Головні-Острожецького (1574), мав дітей. Прожив довге, сповнене бурхливими подіями життя, значна частина якого пов'язана з Волинню та Київщиною.

Як посадовець, Адам розпочав свою кар'єру зі служби у князя М. Радзівіла — маршала, канцлера Великого князівства Литовського. Згодом був секретарем у короля Сигізмунда-Августа III (до 1572), потім — земським суддею у Бересті (1580), сенатором і берестейським каштеляном (1589).

Формування релігійних поглядів А. Потія проходило в умовах кризи православ'я, розвитку реформаційних рухів та приєднання українських земель до Речі Посполитої. Він робив спроби знайти себе у різних релігійних напрямках. Під час навчання та служби у Радзівіла, Адам був прибічником кальвінізму, але його крайнощі, а також боротьба між окремими течіями протестантизму призвели у 1574 до його повернення у бік православ'я. Низький освітній та моральний рівень тодішнього православного духовенства спонукав Потія до нових духовних пошуків. Увагу Адама привернула діяльність езуїтів, які з великим успіхом боролися проти поширення реформаційних ідей. Вихід у 1577 книги польського теолога, письменника-полеміста П. Скарги «Про єдність церкви Божої...», написаної талановито, зі співчуттям до православних, захопила багатьох, у тому числі й Потія. Вплив книги та дружні стосунки з автором зробили Адама прибічником ідеї об'єднання православної та католи-

цької церков як єдиного, на його думку, способу збереження православ'я від ересі.

1593 Потій овдовів та, за порадою князя К. — В. Острозького, прийняв чернецтво з іменем Іпатій. Висвячення здійснив лувцький єпископ К. Терлецький. В тому ж році Іпатій був призначений єпископом володимиро-берестейським. Потій приєднався до тієї частини вишого духовенства України, яка вбачала подальший розвиток православної віри на шляху об'єднання з Римом. З цього часу діяльність Іпатія була пов'язана з унією і стала найбільш відомою сторінкою його життя.

У грудні 1594 І. Потій підписав артикули з'їзду єпископів у Сокалі, якими було закладено передумови церковної унії. На черговому соборі у Бресті в червні 1595 І. Потій, серед інших єпископів, виступив за збереження східної традиції Руської церкви та покращення її становища в польсько-литовській державі як передумови церковного об'єднання. У вересні 1595, разом з К. Терлецьким, відправився у Рим до папи Климента VIII, де від імені інших українських єпископів прийняв унію католицької та православної церкви. Папа Климент VIII видав Конституцію про укладання унії з народом руським, яка, зокрема, підтверджувала самобутні права української церкви. Повернувшись з Риму, Іпатій став одним із ініціаторів та організаторів проведення об'єднаної собору, на якому було проголошено створення Греко-католицької церкви. Тому в літературі Берестейська унія 1596 трактується саме

як Потієва, а її творець отримав титул «апостола унії».

Іпатій Потій очолив уніатську церкву після смерті М. Рогози, ставши митрополитом київським (1599–1613). Провів низку заходів, які значно розширили вплив греко-католиків. Йому вдалося приєднати до унії понад 50 родів волинської шляхти. Перемишльську єпархію (1611), розширити земельні володіння уніатської церкви в Київській митрополії, зокрема на території Київського Полісся. Намагався утвердити правове становище уніатської церкви в Речі Посполитій, виступав за зрівняння її в правах з католицькою.

Значну увагу Потій приділяв розвитку унійної освіти. Його зусиллями було створено першу уніатську школу в Бересті (1597), колегіум у Вільно (1601), школу у Володимирі (1609).

Іпатій Потій — письменник-полеміст, творча спадщина якого нараховує кілька сот повчань і промов, теологічні трактати, полемічні твори українською та польською мовами. Їм притаманна риторичність, емоційність, патетика, що засвідчує їх приналежність до барокового напрямку в літературі. Відстоюючи ідеологію Берестейської унії, І. Потій вів активну полеміку з православними теологами — Христофором Філаретом, Кліриком Острозьким, Мелетієм Смотрицьким та ін. Його твори справили значний вплив на подальший розвиток полемічної літератури в Україні.

У своїх працях Потій намагався довести неперервність зв'язків української православної церкви з

Римом, у об'єднавчому процесі гартуюче відстоював збереження культурних традицій, обрядів, елементів церковного устрою українського та білоруського народів. Унію розглядав як інструмент подолання внутрішньо-церковної кризи православ'я, підвищення освітнього рівня священників та ченців. Виступав за творче засвоєння кращих зразків західноєвропейської культури, латинської мови, але не як мови богослужіння, а як засобу приєднання до культурних здобутків Заходу. У тому, що греко-католицька церква зберегла візантійсько-український чин та стала важливим і потужним фактором збереження національної ідентичності українців, державотворення безперечна заслуга Іпатія Потія.

Тв.: Унія альбо преднейших арьтыкулов кв зъодноченью греков с костелом рымским належашых. — Вільно, 1595: Антирисис. — Вільно, 1599: Гаръмония, альбо согласіе вѣры, сокращенътов и церемоній святое восточное церкви с костелом рымским. — Б.м., Б.р. (мабуть, Вільно, 1608): Унія греків з костолом римським 1595 року // Українські гуманісти епохи Відродження. — К., 1995. — Ч. 2: Артикули, що належать до з'єднання з Римською церквою, вкладені єпископатом київської митрополії 1 (11) червня 1595 р. // Знаки часу: До проблеми порозуміння між церквами. — К., 1999.

Лит.: Українські письменники: Біо-бібліографічний словник /Л. Є. Махновець (вклад.) — К., 1960. — Т. 1. — С. 466–471: Трипольський Н. Униатский митропо-

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА

лит Ипатий Поцей и его проповедническая деятельность // Труды Киевской Духовной Академии. — 1877. — Т. 3. — № 9. — С. 515–575; Т. 4. — № 10. — С. 123–181; № 11. — С. 294–372; № 12. — С. 588–645; 1878. — Т. 1. — № 2. — С. 377–413; Къ портрету Ипатія Потья, Киевскаго униатскаго митрополита // Киевская старина. — 1884. — Т. 10. — № 9. — С. 180–183; Сенік С. Передумови Берестейської унії // Основні документи Берестейської унії. — Львів: Свічало, 1996. — С. 5–47.

Н. І. Мельник

РУДИЧІВ Іван Опанасович (28.05.1881, с. Кишеньки (за ін. даними с. Іванівці) Кобеляцького пов. Полтавської губ.—28.10.1958, Абондан, поблизу Парижа) — журналіст, громадсько-політичний діяч.

Народився в сім'ї псаломника Архангело-Михайлівської церкви. Навчався в Полтавській духовній семінарії (з 1897), де зблизився з С. Петлюрою та ін. національно свідомими членами української громади: член Полтавського осередку РУП (1900). За участь в заворушеннях 1902 І. Рудичіва було виключено з п'ятого класу семінарії. У жовтні 1903 його було заарештовано в Прилках з великим транспортом нелегальної літератури РУП та ув'язнено до Полтавської тюрми. Після звільнення (червень 1904) переїхав до Катеринослава, де брав участь в організації таємної друкарні та виданні часопису «Добра порада» (1906). Співробітничав в Полтавському тижневику «Рідний край». У вересні 1906 вступив на правничий ф-т Казанського ун-ту, де брав активну участь в діяльності

української студентської громади. Цей період життя (1906–12) описано Рудичівим в спогадах «Мої студентські роки в Казані», виданих через півстоліття на еміграції. Після закінчення університету працював в Катеринославі: в канцелярії Гірничого інституту (з 1912), в видавництві, в «Просвіті», в редакціях ряду газет.

У 1917 І. Рудичів був мобілізований до російської армії. Займав посаду старшого полкового писаря 271-го пішого запасного полку, вів активну агітаційну роботу, спрямовану на українізацію військових частин. З квітня 1918 займав ряд судових посад в армії УНР (Київ, Вінниця, Кам'янець-Подільський).

Після поразки Української революції, в червні 1921 він виїхав до Варшави, потім — до Берліна, де працював коректором в українському видавництві; 1922–23 жив в Празі, Парижі. Після трагічної загибелі С. Петлюри, І. Рудичів взяв найдіяльнішу участь в створенні бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі, впродовж багатьох років (з березня 1927 до початку 50-х років) був її директором. Завдяки його зусиллям фонди бібліотеки швидко зростали. 25.05.1929 її було відкрито для відвідувачів. Бібліотека складалася з книгозбірні, музею і архіву, філій в Шалеті, Олен-ле-Тіпші, Греноблі, Люні, Епі в Люксембурзі. Бібліотека активно займалась науково-видавничою справою.

Відомості про життя і діяльність І. Рудичева в роки Другої світової війни маємо дуже скупі.